

Hivzija Hasandedić

**NEKOLIKO RUKOPISA IZ ORIJENTALNE ZBRKE ZAVIČAJNOG MUZEJA
HERCEGOVINE U MOSTARU**

U Mostaru danas djeluju tri naučno-kulturne ustanove koje posjeduju rukopise (manuscripte) na arapskom, turskom i perzijskom jeziku, i to: Arhiv Hercegovine, Zavičajni muzej Hercegovine i Provincijalat hercegovačkih franjevaca. Svi ovi rukopisi, kojih u tri spomenute ustanove ima ukupno 1127 kodeksa, obrađeni su i za njih su izrađeni posebni katalogi. Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa arhiva Hercegovine je u štampi, dok se druga dva nalaze u rukopisu.

O rukopisima Arhiva Hercegovine i Provincijalитета hercegovačkih franjevaca, ranije smo više puta pisali i neke unikate iz ovih dviju zbirki posebno obradili i detaljno iscrpili i objavili sve značajnije podatke i bilješke koje oni sadrže. ¹⁾ Ovaj put ćemo govoriti o rukopisima Zavičajnog muzeja Hercegovine koji su napisani na arapskom, turskom i perzijskom jeziku.

Ovaj muzej posjeduje 33 rukopisa koji su prije nekoliko godina otkupljeni od stare mostarske porodice Kajtaza. Ova je porodica dala više državnika i učenih ljudi (alima) između kojih posebno ističemo slijedeće: hadži Arif ef. mostarskog muderisa i istaknutu ličnost iz vremena austro-ugarske okupacije Bosne i Hercegovine, zatim Omer Hulusi ef. mostarskog kadiju, Derviš ef. , Rešid ef. i Ragib ef.

1) Hivzija Hasandedić, Orijentalna zbirka Arhiva Hercegovine u Mostaru, Glasnik Arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, knj. VI, Sarajevo, 1966. godine, str. 37-43; isti, Orijentalna zbirka Provincijalata hercegovačkih franjevaca u Mostaru, Glasnik Arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, knj. VIII-IX, Sarajevo, 1968/69. godine, str. 15-22; isti, Nekoliko zapisa iz orijentalnih rukopisa Arhiva Hercegovine u Mostaru, Prilozi Orijentalnog instituta, knj. XVI-XVII, Sarajevo, 1970. godine, str. 117-124; isti, Tri zapisa iz orijentalne zbirke Provincijalata hercegovačkih franjevaca u Mostaru, Glasnik Arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, knj. X-XI, Sarajevo, 1970/71. godine, str. 305-309; isti, Djela Mustafe Ejubovića (Šejh Juje) i Ibrahim efendije Opijača koja se nalaze u Arhivu Hercegovine, Anali Gazi Husrevbegove biblioteke, knj. IV, Sarajevo, 1976. godine, str. 57-68; isti, Djela i kraći literarni sastavi Muslimana Bosne i Hercegovine koji su pisani na orijentalnim jezicima i koji se nalaze u Arhivu Hercegovine, Anali GHB, knj. IV, Sarajevo, 1976. godine, str. 117-130; isti, Nekoliko novih podataka o životu i radu pjesnika Hasan Zijai čelebije Mostarca, Most, broj 17-18, Mostar, 1978. (V) godine, str. 105-108.

Iz ove zbirke smo detaljno, s formalne i sadržajne strane, obradili 6 rukopisa koji, po našem mišljenju, sadrže vrijedne i zanimljive podatke. Donosimo ih onim redom kako su u Katalogu upisani.

R—2

Komentar djela Matali' al-anvar, iz logike. Osnovni tekst je napisao Siraguddin b. Bakr al-Urmavi, umro 1283. godine, a komentar Kutbuddin b. Muhammad ar Razi al-Tahtani, umro 1364. godine.

Kasim Dobrača, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke, sv. I, Sarajevo, 1963. godine, str. 417.

Početak:

53 + 1 listova, veličine 21,5 x 13,5 cm, na svakoj stranici po 25 redaka. Papir svijetložut, pismo lijep "ta'lik", nevokaliziran. Na marginama nekih stranica ima glosa koje tumače tekst. Dotrajao kartonski povez. Na arapskom jeziku.

Na listu 2 a: Vlasništvo Mustafe Mukića, sina Mehmedova, mostarskog muftije, pečat ('abduhu Mostafa = Njegov (Božiji) rob Mustafa).

Na listu 53 b: Prepisao (tahrir) 'Isa, sin hadži Mahmudov, sin hadži Mehmedov, koncem džumada II 1266. (1850) godine.

R—8

Knjiga uzoraka kako treba sastavljati razne molbe i predstavke organima vlasti i drugima. Autor nepoznat.

Početak:

107 listova, veličine 21 x 13,5 cm, na svakoj stranici po 21 redak. Papir svijetložut, pismo "ta'lik", nevokaliziran. Tekst na svakoj stranici obrubljen je crvenom linijom i poglavlja su pisana krupnijim crnim slovima. Polukožni povez. Na turskom jeziku.

Na prvoj korici: Godine 1261. (1844/45) posudio sam Dugalićevom sinu iz kasebe Nevesinje dvije knjige: Nur al-idah va nagat al-arvah i Risalai Bargivi. Ovo bilježim ovdje da se ne zaboravi.

Na listu I a i b: Mustafa ef. Mukić, poznat pod imenom Beg efendija, mostarski muftija, sporio se je početkom 1265. (1848) godine s dizdarom Lakišićem zbog dva dućana u tvrđavi u Mostaru, Šejh hadži Ismail, koji je porijeklom iz Kir Šehira, došao je s carskim fermanom u Mostar 1260. (1844) godine. On je izvršio kušanmu (ceremonija koja se vršila prilikom promovisanja šegrta u kalfe i kalfe u majstore) kod tabačkog, ekmek-čijskog i abadžijskog esnafa, a ostali su mu esnafi priredili doček i dali nagrade.

Na listu 90 b: Godine 1274. (1857/58) raja se je pobunila u nahiji Zubci u trebinjskom kadiluku. Protiv nje je iz trebinjske tvrđave upućeno pet tabora vojske pod komandom feriki liva Husein-paše. On je s vojskom došao na mjesto Grahovac gdje je bio potpuno poražen i gdje je poginulo više od 2.000 vojnika. Buntovnicima su u ovoj borbi pružili pomoć Crnogorci.

Na listu 96 b: Godine 1269. (1852) sultan Abdulmedžid je poslao vojsku u rat protiv Rusije (Mosko) koja je prekršila ugovor i primirje o nenapadanju.

Na listu 105 b: U saferu 1269. (1852) godine, zimi, u vrijeme Božića, pobunila se je raja u hercegovačkom ajaletu u mjestima: Pivi, Grahovu, Nikšiću, Banjanima i Župi. Devet tabora regularne carske vojske i nekoliko hiljada bašibozuka, pod komandom Engleza Ali-paše, pobijedite je ove pobunjenike i protjeralo ih.

Na listu 106 b — Konstinija (Istanbul) je osvojena u zoru (sabah) u srijedu, 21. rebi'a 1257. (1453) godine.

Na zadnjoj korici: Uz ramazan 1260. (1844) godine Ali-pašin sin Zulfikar je otišao s vojskom u nahiju Kolašin i pokorio tamošnje pobunjeno stanovništvo. Na ovom mjestu se nalazi i jedan narodni lijek za kožnu bolest mujasil.

R—10

59 listova, veličine 20 x 14 cm, na svakoj stranici po 16 redaka. Papir bijel, pismo lijep "nashi", nevokaliziran. Poglavlja su pisana crvenom tintom. Dotrajao kartonski povež. Na arapskom jeziku.

1. L. 1—56 b:

Arapsko-tursko-perzijski rječnik u stihovima. Ovo je proširena verzija rječnika Firišt-oglu što ga je u stihovima napisao 'Abdullatif u 15. ili 16. stoljeću. Ova proširena verzija potječe od nekog Mahmuda, pa je zato i dobila naziv Mahmudije.

Dr Gustav Flugel, Die arabischen, perzischen und turkischen Handschriften der keizerlich-koniglichen Hofbibliothek zu Wien, Band I, str. 116, Wien, 1865-67.

Početak:

2. L. 57 b — 59 b:

Didaktička pjesma (kasida) o islamskom vjerovanju. Napisao Siraguddin 'Ali b. 'Usman al-Uši al-Fargani, umro 1179. godine.

Početak:

Na listu 56 a: Prepisao (katabahu) Hasan Efica, sin Osmanov 1211. (1796/97) godine.

R—15

Komentar na jednu raspravu iz logike. Nedostaje nešto s početka i poslije 19. i 23. lista, pa se ne zna naslov djela a ni autor.

Početak ovdje:

91 + 1 listova, veličine 21 x 13,5 cm, na svakoj stranici po 23 retka. Papir bijel, pismo lijep "ta'lik", nevokaliziran. Brojne glose na marginama i između redaka. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom, a riječi: "kale" i "ekulu" pisane su crvenom tintom. Dotrajao kartonski povež. Na arapskom jeziku.

Na listu 91 a: Prepisivanje (tahrir) djela dovršeno je u četvrtak 23. rebi'a II 1099. (1688) godine. Napisao Mustafa, sin Jusufov, sin Muratov (Šejh Jujo) iz Mostara.

R—20

Komentar djela Miftah al-ulum iz stilistike (me'ani) arapskog jezika. Napisao ga je Sejjid Šerif koji je rođen u kasabi Džurdžanu u pokrajini Astarabad 1339. godine, a umro u Širazu 6. rebi'a II 1413. godine. Ovaj komentar je sastavio u Samarkandu 1400. godine. Ovo saznajemo iz bilješke napisane na margini lista 1 b koja je uzeta iz djela Tabakat.

Početak:

215 + 2 listova veličine 21,5 x 18 cm, na svakoj stranici po 25 redaka. Papir svijetložut, pismo "nashi", nevokaliziran. Na marginama i između redaka ima mnogo bilježaka koje tumače tekst. Riječ "kauluhu" pisana je crvenim mastilom, Dotrajao kartonski povež. Na arapskom jeziku.

Na listu 1 a: Vlasništvo Muhameda, sina Mustafina, sina Mehmedova, sina Halilova iz Mostara.

Na listu 215 a: Djelo je sastavljeno (te'lif) u drugoj dekadi ševala 803. (1400) godine, a prepisano je (kitabab) u gradu Larendi 810. (1407) godine.

R—22

Komentar na djelo iz dogmatike Ma'arif al-musta'iddin.

Početak:

234 + 2 listova, veličine 27,5 x 18 cm, na svakoj stranici po 31 redak. Papir svijetložut, pismo lijep "nashi", nevokaliziran. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom i poglavlja su pisana crvenom tintom. Na marginama nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Dotrajao kartonski povež. Na arapskom jeziku.

Na listu 1 a: Vlasništvo Mustafe, sina Mehmedova, sina Halilova iz Mostara, pečat ('abduhu Mustafa = Njegov (Božiji) rob Mustafa).

Na listu 233 a: Komentar na djelo Ma'arif al-musta'iddin, napisao je Murteza u subotu u prvoj dekadi ševala 807. (1404) godine u gradu Samarkandu.

SUMMARY

In addition to the Archives of Herzegovina and Franciscan Monastery the Homeland Museum in Mostar also possesses manuscripts written in Oriental languages (Arabic, Turkish and Persian).

The Museum possesses 33 of such manuscripts 6 of them being presented in this article because they contain valuable and interesting notes important for the political and cultural history of Mostar and Herzegovina. The notes referring to the revolt of inhabitants in some Herzegovina places (Trebinje and Gacko district) are particularly interesting. The data about the transcribers and owners of some manuscripts are mentioned too.